

تحلیلی بر بازتاب

اسطوره در سینمای بهرام بیضایی

مریم افشار

نظہ

دکتر ایراہیم محمدی

عضو هیئت علمی دانشگاه سر جند

نیو لاینچ و ایندیشی بهرام بیضایی در نظریه

.....	۰۰
.....	۷۰
.....	۷۷
.....	۸۵
.....	۹۳
.....	۹۴
.....	۹۶
.....	۹۷
.....	۹۸
.....	۹۹
.....	۱۰۰
.....	۱۰۱
.....	۱۰۲
.....	۱۰۳
.....	۱۰۴
.....	۱۰۵
.....	۱۰۶
.....	۱۰۷
.....	۱۰۸
.....	۱۰۹
.....	۱۱۰
.....	۱۱۱
.....	۱۱۲
.....	۱۱۳
.....	۱۱۴
.....	۱۱۵
.....	۱۱۶
.....	۱۱۷
.....	۱۱۸
.....	۱۱۹
.....	۱۲۰
.....	۱۲۱
.....	۱۲۲
.....	۱۲۳
.....	۱۲۴
.....	۱۲۵
.....	۱۲۶
.....	۱۲۷
.....	۱۲۸
.....	۱۲۹
.....	۱۳۰
.....	۱۳۱
.....	۱۳۲
.....	۱۳۳
.....	۱۳۴
.....	۱۳۵
.....	۱۳۶
.....	۱۳۷
.....	۱۳۸
.....	۱۳۹
.....	۱۴۰
.....	۱۴۱
.....	۱۴۲
.....	۱۴۳
.....	۱۴۴
.....	۱۴۵
.....	۱۴۶
.....	۱۴۷
.....	۱۴۸
.....	۱۴۹
.....	۱۵۰
فهرست مطالب	
.....	۱۵۱
.....	۱۵۲
.....	۱۵۳
.....	۱۵۴
.....	۱۵۵
.....	۱۵۶
.....	۱۵۷
.....	۱۵۸
.....	۱۵۹
.....	۱۶۰
.....	۱۶۱
.....	۱۶۲
.....	۱۶۳
.....	۱۶۴
.....	۱۶۵
.....	۱۶۶
.....	۱۶۷
.....	۱۶۸
.....	۱۶۹
.....	۱۷۰
.....	۱۷۱
.....	۱۷۲
.....	۱۷۳
.....	۱۷۴
.....	۱۷۵
.....	۱۷۶
.....	۱۷۷
.....	۱۷۸
.....	۱۷۹
.....	۱۸۰
.....	۱۸۱
.....	۱۸۲
.....	۱۸۳
.....	۱۸۴
.....	۱۸۵
.....	۱۸۶
.....	۱۸۷
.....	۱۸۸
.....	۱۸۹
.....	۱۹۰
.....	۱۹۱
.....	۱۹۲
.....	۱۹۳
.....	۱۹۴
.....	۱۹۵
.....	۱۹۶
.....	۱۹۷
.....	۱۹۸
.....	۱۹۹
.....	۲۰۰
.....	۲۰۱
.....	۲۰۲
.....	۲۰۳
.....	۲۰۴
.....	۲۰۵
.....	۲۰۶
.....	۲۰۷
.....	۲۰۸
.....	۲۰۹
.....	۲۱۰
.....	۲۱۱
.....	۲۱۲
.....	۲۱۳
.....	۲۱۴
.....	۲۱۵
.....	۲۱۶
.....	۲۱۷
.....	۲۱۸
.....	۲۱۹
.....	۲۲۰
.....	۲۲۱
.....	۲۲۲
.....	۲۲۳
.....	۲۲۴
.....	۲۲۵
.....	۲۲۶
.....	۲۲۷
.....	۲۲۸
.....	۲۲۹
.....	۲۳۰
.....	۲۳۱
.....	۲۳۲
.....	۲۳۳
.....	۲۳۴
.....	۲۳۵
.....	۲۳۶
.....	۲۳۷
.....	۲۳۸
.....	۲۳۹
.....	۲۴۰
.....	۲۴۱
.....	۲۴۲
.....	۲۴۳
.....	۲۴۴
.....	۲۴۵
.....	۲۴۶
.....	۲۴۷
.....	۲۴۸
.....	۲۴۹
.....	۲۵۰
.....	۲۵۱
.....	۲۵۲
.....	۲۵۳
.....	۲۵۴
.....	۲۵۵
.....	۲۵۶
.....	۲۵۷
.....	۲۵۸
.....	۲۵۹
.....	۲۶۰
.....	۲۶۱
.....	۲۶۲
.....	۲۶۳
.....	۲۶۴
.....	۲۶۵
.....	۲۶۶
.....	۲۶۷
.....	۲۶۸
.....	۲۶۹
.....	۲۷۰
.....	۲۷۱
.....	۲۷۲
.....	۲۷۳
.....	۲۷۴
.....	۲۷۵
.....	۲۷۶
.....	۲۷۷
.....	۲۷۸
.....	۲۷۹
.....	۲۸۰
.....	۲۸۱
.....	۲۸۲
.....	۲۸۳
.....	۲۸۴
.....	۲۸۵
.....	۲۸۶
.....	۲۸۷
.....	۲۸۸
.....	۲۸۹
.....	۲۹۰
.....	۲۹۱
.....	۲۹۲
.....	۲۹۳
.....	۲۹۴
.....	۲۹۵
.....	۲۹۶
.....	۲۹۷
.....	۲۹۸
.....	۲۹۹
.....	۳۰۰
.....	۳۰۱
.....	۳۰۲
.....	۳۰۳
.....	۳۰۴
.....	۳۰۵
.....	۳۰۶
.....	۳۰۷
.....	۳۰۸
.....	۳۰۹
.....	۳۱۰
.....	۳۱۱
.....	۳۱۲
.....	۳۱۳
.....	۳۱۴
.....	۳۱۵
.....	۳۱۶
.....	۳۱۷
.....	۳۱۸
.....	۳۱۹
.....	۳۲۰
.....	۳۲۱
.....	۳۲۲
.....	۳۲۳
.....	۳۲۴
.....	۳۲۵
.....	۳۲۶
.....	۳۲۷
.....	۳۲۸
.....	۳۲۹
.....	۳۳۰
.....	۳۳۱
.....	۳۳۲
.....	۳۳۳
.....	۳۳۴
.....	۳۳۵
.....	۳۳۶
.....	۳۳۷
.....	۳۳۸
.....	۳۳۹
.....	۳۴۰
.....	۳۴۱
.....	۳۴۲
.....	۳۴۳
.....	۳۴۴
.....	۳۴۵
.....	۳۴۶
.....	۳۴۷
.....	۳۴۸
.....	۳۴۹
.....	۳۵۰
.....	۳۵۱
.....	۳۵۲
.....	۳۵۳
.....	۳۵۴
.....	۳۵۵
.....	۳۵۶
.....	۳۵۷
.....	۳۵۸
.....	۳۵۹
.....	۳۶۰
.....	۳۶۱
.....	۳۶۲
.....	۳۶۳
.....	۳۶۴
.....	۳۶۵
.....	۳۶۶
.....	۳۶۷
.....	۳۶۸
.....	۳۶۹
.....	۳۷۰
.....	۳۷۱
.....	۳۷۲
.....	۳۷۳
.....	۳۷۴
.....	۳۷۵
.....	۳۷۶
.....	۳۷۷
.....	۳۷۸
.....	۳۷۹
.....	۳۸۰
.....	۳۸۱
.....	۳۸۲
.....	۳۸۳
.....	۳۸۴
.....	۳۸۵
.....	۳۸۶
.....	۳۸۷
.....	۳۸۸
.....	۳۸۹
.....	۳۹۰
.....	۳۹۱
.....	۳۹۲
.....	۳۹۳
.....	۳۹۴
.....	۳۹۵
.....	۳۹۶
.....	۳۹۷
.....	۳۹۸
.....	۳۹۹
.....	۴۰۰
.....	۴۰۱
.....	۴۰۲
.....	۴۰۳
.....	۴۰۴
.....	۴۰۵
.....	۴۰۶
.....	۴۰۷
.....	۴۰۸
.....	۴۰۹
.....	۴۱۰
.....	۴۱۱
.....	۴۱۲
.....	۴۱۳
.....	۴۱۴
.....	۴۱۵
.....	۴۱۶
.....	۴۱۷
.....	۴۱۸
.....	۴۱۹
.....	۴۲۰
.....	۴۲۱
.....	۴۲۲
.....	۴۲۳
.....	۴۲۴
.....	۴۲۵
.....	۴۲۶
.....	۴۲۷
.....	۴۲۸
.....	۴۲۹
.....	۴۳۰
.....	۴۳۱
.....	۴۳۲
.....	۴۳۳
.....	۴۳۴
.....	۴۳۵
.....	۴۳۶
.....	۴۳۷
.....	۴۳۸
.....	۴۳۹
.....	۴۴۰
.....	۴۴۱
.....	۴۴۲
.....	۴۴۳
.....	۴۴۴
.....	۴۴۵
.....	۴۴۶
.....	۴۴۷
.....	۴۴۸
.....	۴۴۹
.....	۴۵۰
.....	۴۵۱
.....	۴۵۲
.....	۴۵۳
.....	۴۵۴
.....	۴۵۵
.....	۴۵۶
.....	۴۵۷
.....	۴۵۸
.....	۴۵۹
.....	۴۶۰
.....	۴۶۱
.....	۴۶۲
.....	۴۶۳
.....	۴۶۴
.....	۴۶۵
.....	۴۶۶
.....	۴۶۷
.....	۴۶۸
.....	۴۶۹
.....	۴۷۰
.....	۴۷۱
.....	۴۷۲
.....	۴۷۳
.....	۴۷۴
.....	۴۷۵
.....	۴۷۶
.....	۴۷۷
.....	۴۷۸
.....	۴۷۹
.....	۴۸۰
.....	۴۸۱
.....	۴۸۲
.....	۴۸۳
.....	۴۸۴
.....	۴۸۵
.....	۴۸۶
.....	۴۸۷
.....	۴۸۸
.....	۴۸۹
.....	۴۹۰
.....	۴۹۱
.....	۴۹۲
.....	۴۹۳
.....	۴۹۴
.....	۴۹۵
.....	۴۹۶
.....	۴۹۷
.....	۴۹۸
.....	۴۹۹
.....	۵۰۰

غیریه و مه	۵۵ ..
چریکه تارا	۵۷ ..
مرگ یزدگرد	۶۰ ..
شاید وقتی دیگر	۶۴ ..
مسافران	۶۶ ..
تعریف زمان	۷۰ ..
زمان مقدس	۷۶ ..
زمان اسطوره‌ای	۷۹ ..
چگونگی اسطوره‌ای شدن زمان	۸۳ ..
رویداد محوری زمان	۹۲ ..
ایستایی زمان (بی اعتباری قیدهای زمانی)	۱۰۰ ..
فصل سوم: قهرمان اسطوره‌ای	۱۰۷ ..
(دگردیسی اسطوره‌ی قهرمان) در سینمای بیضایی	۱۰۷ ..
دگردیسی اسطوره	۱۰۸ ..
نگاه اجمالی به نقش زن در سینمای بیضایی	۱۱۶ ..
اسطوره قهرمان براساس الگوی جوزف کمپبل	۱۲۰ ..
تحلیل تقدس‌زدایی از اسطوره‌ی قهرمان مرد	۱۲۴ ..
تحلیل سفر اسطوره‌ای قهرمان زن در سینمای بیضایی	۱۲۹ ..
فصل چهارم: آیین در سینمای بیضایی	۱۳۹ ..
تعليق زمان	۱۴۳ ..
تعليق شخصیت	۱۵۴ ..
تعليق مکان	۱۶۰ ..
منابع	۱۶۷ ..

درآمد

هنرمند کسی است که اسطوره را به دوره و زمانی خود
انتقال می‌دهد.

(جوزف کمپبل)

تمایش؛ هنر همیشه در پیوند با اسطوره

اگر تعريف ارسطو از هنر را ملاک و مبنای قرار دهیم و طبق دیدگاه او محاکات را جوهر هنر بدانیم، ادبیات و سینما را بسیار هم به تعريف یاد شده از هنر و هم به یکدیگر نزدیک خواهیم یافت؛ ادبیات و سینما هر دو در حقیقت بازتاب ذهنی و درونی جهان عینی هنرمنداند. در هر دو، هنرمند، تصویری از جهان ویژه‌ی خود – آن‌گونه که می‌بیند یا آن‌گونه که خیال می‌کند - پیش چشم مخاطب خلق و عیان می‌کند. با این حال ناگفته پیداست که هم ابزار و هم روش محاکات در هر کدام از این هنرها ویژه است و متفاوت با دیگری؛ ادبیات از جادوی زبان و واژگان بهره می‌گیرد و سینما از کنار هم نشستن تصاویر و توهمند حرکت. محاکات و البته

ادبی و داستانی بسیار از سینما و امکانات تصویرگری‌ای که سینما در اختیارش گذاشته بهره برده است. بی‌تردید یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین پیوندها و مشابهت‌های سینما و ادبیات، بهره‌گیری هر دو هنر از بن‌مایه‌های اسطوره‌ای و آیینی است. بسیاری از آثار شاخص ادبی و سینمایی آبخنوری اسطوره‌ای دارند و همین آبخنور اسطوره‌ای به آن‌ها قوت، اعتبار و عمق معنا و البته ماندگاری و مانایی بخشیده است، این مشابهت امروزی نیست بلکه بسیار کهن و دیرین است. نمایش و هنر نمایشی از روزگاران بسیار دور و از همان عصر آشیل (آیسخولوس)، اوریپید، سوفوکلس و آریستوفان و حتی پیش از آن از زمانه نمایش‌هایی بسیار ابتدایی که انسان‌های نخستین در مراسم مذهبی‌شان، از سویی بر ساخت‌مایه‌های کاملاً شاعرانه استوار بوده و از این‌رو در متون نظری کلاسیک از جمله فن شعر ارسطو ذیل گونه‌ها و انواع ادبی (انواع شعر) طبقه‌بندی شده است و از دیگر سو با اسطوره‌ها، آیین‌ها، جشن‌ها و گردهم‌آیی‌های دینی و مذهبی گفتگوی پیوسته و مداوم داشته است و از آن بسیار بهره برده است. از پرمتشوں در بند آشیل (۴۵۶-۵۲۵ پ.م)، آژاکس، اودیپوس شهریار و الکترا! سوفوکلس (۴۹۷-۴۰۶ پ.م) و بسیاری از دیگر نمایش‌های کهن تا همشهری کین (اورسن ولز/۱۹۴۱)، کازابلانکا (مایکل کرتیز/۱۹۴۲)، پدرخوانده (فورد کاپولا/۱۹۷۲)، سه‌گانه جنگ‌های ستارگان (جرج لوکاس/۱۹۷۷) و ... (چنان‌که استوارت ویتیلا در اسطوره و سینما(۱۹۹۹) نشان داده است) و بسیاری از دیگر آثار سینمایی

انگیزش در ادبیات به یاری زبان و واژگان و از این‌رو با واسطه است و در سینما تصوری و بدون واسطه.

به هر روی آنچه انکار ناپذیر به نظر می‌رسد، پیوستگی سرشنین سینما و ادبیات است به ویژه آنگاه که مراد از ادبیات رمان و داستان است که در هر دو، عنصر اصلی سویه روایی متن است؛ راوی هر دو می‌کوشد با به تصویر کشیدن توالی منطقی رخدادها، و به تعبیری ساده‌تر بیان داستان، مخاطب یا روایت‌شون را از اینجا و اکنون واقعی به آنجا و آنوقت قصه ببرد و به این ترتیب اساساً جهان دیگری با عناصر زمانی- مکانی دیگری خلق کند. نقش عنصر روایت و روایتگری در پیوند سینما و ادبیات، محدود به متون متأخر نیست بلکه در متون روایی کلاسیک نیز در موارد متعدد لحظه‌های سینمایی قابل تأملی دیده می‌شود که خود نتیجه ساختار روایی متن است؛ شاهنامه فردوسی، مثنوی مولوی، تاریخ بیهقی و برخی دیگر از متون ادبی- تاریخی- داستانی کلاسیک فارسی، در توصیف صحنه‌ها و رویدادها و نیز به تصویر کشیدن کنش‌ها و کردارهای شخصیت‌ها، تصاویر اعجاب‌آوری خلق کردند که از هر جهت سینمایی‌اند.

گذشته از این مشابهت‌های جدی میان سینما و ادبیات، همواره میان آن‌دو داد و ستدۀای ثمر بخشی نیز انجام شده است؛ سینما بسیار از مایه‌های ادبی بهره گرفته است و اصلاً بسیاری از آثار شاخص سینمایی بر اساس متون ادبی- به ویژه رمان- شکل گرفته‌اند و ادبیات نیز به ویژه در دوره‌های اخیر و برخی مکتب‌های